

Вылічваецца шляхам дзялення расходу вады на плошчу вадазбору; звычайна выражаецца ў л/с·км² або м³/с·км². Характарыстыкі С.м. выкарыстоўваюцца пры складанні карт сцёку.

Б.С. Свечкін. В.С. Сціпін.

СЦІПІН Вячаслаў Сямёнавіч (н. 19.8.1934, г.п. Наўлу Бранскай вобл., Псеія), бел. і рас. філосаф і культуролаг. Акад. Рас. АН (1994, чл.-кар. АН СССР з 1987). Д-р філас. н. (1975), праф. (1979). Скончыў БДУ (1956). З 1959 у Бел. політэхн. ін-це. З 1974 у БДУ (у 1981—87 заг. кафедры). З 1987 дырэктар Ін-та прыродазнаўства і тэхнікі АН СССР, з 1988 — Ін-та філасофіі Рас. АН. Навук. працы па праблемах метадалогіі навукі і тэорыі пазнання. Даследуе функцыі светапоглядных універсальі культуры і іх ролю ў трансляцыі гіст. вопыту, суадносіны універсальі культуры і філас. катэгорый. Апісаў раней невыдуманую аперацыю пабудовы тэорыі, што дазволіла вырашыць праблему фар-

міравання парадыгмальных узораў рашэння задач у складзе тэорыі. Раскрыў структуру асноў навукі (наук. карціна свету, ідэалы і нормы даследавання, філас. асновы) і выявіў іх узаемасувязь з тэорыямі і вопытам, іх функцыі ў навук. пошуку.

Распрацаваў канцэпцыі структуры і генезісу навук. тэорыі, тыпаў цывілізацыйнага развіцця і навук. рацыянальнасці, прааналізаваў механізмы ўздзеяння сацыякультурных фактараў на фарміраванне стратэгіі навук. даследавання.

Тэ.: Современный позитивизм и частные науки. Мн., 1963; Методы научного познания. Мн., 1974 (разам з А.М.Елсуковым); Становление научной теории. Мн., 1976; Природа научного познания. Мн., 1979 (у сааўт.); Введение в философию. Ч. 1—2. М., 1989 (у сааўт.); Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. М., 1994 (разам з Л.Ф.Кузнецовай); Эпоха перемен и сценарии будущего: Избр. социал.-филос. публицистика. М., 1996; Философия, наука, цивилизация. М., 1999 (у сааўт.); Теоретическое знание: Структура, ист. эволюция. М., 2000.

СЦЁРТЭВАНТ, Стэртэвант (Sturtevant) Альфрэд Генры (21.11.1891, г. Джэксанвіл, штат Ілінойс, ЗША — 6.4.1970), амерыканскі вучоны ў галіне генетыкі, адзін з заснавальнікаў храмаosomalнай тэорыі спадчынасці. Чл. Нац. АН ЗША. Скончыў Калумбійскі ун-т. З 1911 у лабараторыі Т.Х.Моргана. У 1928—62 праф. Каліфарнійскага тэхнал. ін-та. Навук. працы па сістэматыцы і параўнальнай цытагенетыцы відаў роду дразафіла. Абгрунтаваў тэорыю лінейнага размяшчэння генаў, адкрыў супрэсію (1920) і эффект становішча гена (1925).

СЦІКЛЕВА, біялагічны заказнік рэсп. значэння ў Мінскім р-не. Засн. ў 2001 для аховы ў натуральным стане ўчасткаў каштоўных лясных фармацыяў з папуляцыямі рэдкіх і знікаючых відаў раслін і жывёл. Пл. 412 га. Рэльеф донудзальнага тыпу ў межах Мінскага канцова-марэннага ўзвышша акругі Бел. грады. Глебы дзярнова-падзолістыя флювіягляцьяльнага паходжання, пясчаныя і супячаныя на лёгкіх лёсепадобных суглінках. Расліннасць пераважна лясная хваёвая. У флоры 370 відаў сасудзістых раслін, з іх у Чырв. кнізе: купальнік горны, пярэсна еўрапейская, лілея паўночная, лілея кучаравая. Шмат лек., харч., кармавых, меданосных, дэкар. раслін. У фауне 7 відаў амфібіі і рэптылій, 70 — птушак (у Чырв. кнізе пустальга звычайная), 13 — млекакормячых. П.І.Лабанок.

СЦІРТА, маса саломы ці сена, шчыльна складзеная для захоўвання пад акрытым небам. У С. складаюць добра высушаную сыравіну з вільготнасцю не больш за 15—17%. Закладаюць С. паблізу месца зімовак с.-г. жывёлы, на пляцоўках з цвёрдым пакрыццём, вакол пракопваюць канаўкі для вадасцёку.

СЦІСКАЛЬНАСЦЬ, аб'ёмная пругкасць, здольнасць рэчыва змяняць свой аб'ём. Адозніваюць С. ізатэрмічную, якая адбываецца пад дзеяннем ціску пры пастаяннай т-ры, і адыябатычную, калі адначасова са сціскам рэчыва адбываецца яго нагрыванне.

Характарызуецца каэф. С., які паказвае змяненне адзінкавага аб'ёму цела пры павелічэнні ціску на адну адзінку. Адваротнай велічыней каэф. С. з'яўляецца модуль аб'ёмнага сціскавання (гл. *Модуль пружкасці*). Калі рэчыва пры сцісканні не набывае хім., структурных і інш. змен, то пры зняцці ціску яго аб'ём аднаўляецца. С. газуў (пары), вадкасцей і цвёрдых цел улічваецца пры канструванні цеплавых машын, разліку працэсаў і апаратаў хім. прам-сці, лятальных апаратаў і канструкцый, праходзіць свідравін і інш. І.І.Леановіч.

СЦІСКАННЕ, гл. *Расцяжэнне-сцісканне*.

СЦІСКАННЕ ДАНЫХ, праўтварэнне даных у больш кампактную форму без страты карыснай інфармацыі. Праводзіцца з мэтай змяніння лішкавасці, эканоміі памяці, а таксама павышэння эфектыўнасці выкарыстання сродаў перадачы і захоўвання інфармацыі.

Існуюць метады *кадзіравання* інфармацыі для змяніння лішкавасці даных, іх ушчыльнення і дасягнення найб. магчымай ступені С.д. пры абмежаваным аб'ёме памяці і прымальнай хуткасці перадачы, напр., у *Інтэрнеце*. Аналагічныя метады выкарыстоўваюцца пры рэгістрацыі інфармацыі, стварэнні архіваў на розных носбітах інфармацыі, рэзервовых копіяў важных даных і інш. Найб. разнастайныя метады выкарыстоўваюцца пры перадачы і захоўванні відарысаў (графічнай інфармацыі, здымкаў, схем і інш.). У статычным рэжыме С.д. выконваецца з дапамогай праграм-архіватараў. Можа быць С.д.

